

ОСВІТА В КОНТЕКСТАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Микола МИХАЛЬЧЕНКО, Григорій ДАШУТІН

ГЛОБАЛІЗАЦІЯ ЯК ПЕРЕХІД ВІД ТРАДИЦІЙНИХ УКРАЇНСЬКИХ ПОЛІТИЧНИХ ЦІННОСТЕЙ ДО ЗАГАЛЬНОСВІТОВИХ: МІРА НЕОБХІДНОСТІ ДЛЯ УКРАЇНИ

У статті розглядаються особливості перебігу перехідних процесів у країнах СНД в контексті глобалізації. Показана утопічна основа ліберального проекту їх розвитку. «Глобалізація» визначається як нова редакція соціал-дарвіністського міфу. На основі порівняння основних тенденцій «глобалізації» з процесами, що відбуваються на території постсоціалістичних держав СНД, показано подібність багатьох явищ, в тому числі і в ідеологічному цинізмі. Неоліберальна міфологія, яка ідеологічно «обслуговує» та виправдовує цей процес, ґрунтується на трьох основних слоганах: Деретуляція, Приватизація, Лібералізація. Розглянуто аспекти глобалізації, що мають безпосереднє відношення до проблеми соціальної справедливості в політичній, соціальній, етичній та економічній сферах.

ОСВІТА В КОНТЕКСТАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Сьогодні вже здійснено глибокий аналіз марксистської утопії, в Україні і Росії видано значну кількість науково-популярної літератури, що промонструвала історичну безвихідність тоталітарних режимів, пов'язаних із цією утопією. Питання про політичний ідеал сучасної України, на перший погляд, не вимагало спеціального дослідження. У дуже стислому вигляді цей ідеал вичерпувався ідеологемами «демократії», «прав людини», «громадянського суспільства», «ринкової економіки» (яка має слугувати економічним та інституціональним фундаментом, встановлювати межі втручання держави в різні форми суспільної самоорганізації). Справді, в останні роки горбачовської перебудови й у перший період проголошення Україною незалежності питання про те, згідно з яким політичним ідеалом формувати нову державність бодай у теорії, не викликало особливих сумнівів. Згідно з простою і, на перший погляд, очевидною схемою, що тиражувалася в масовій свідомості того періоду, існувало два можливих сценарії побудови взаємин між державою і суспільством: т.зв. *командно-адміністративна система* (або відповідно до жорсткішої ідеологічно-ціннісної лексики, «тоталітаризм») і *демократія* західного зразка, в основі якої лежать традиційні ліберальні моделі держави, що передбачають: а) автономію «суспільства» від «держави»; б) можливість широкої участі громадян у політичному житті завдяки представленості своїх інтересів за допомогою демократичних інститутів; в) прозорість у сфері прийняття рішень з боку влади; г) різні форми контролю діяльності влади з боку «громадян» і їхнього впливу на державні рішення (зокрема, за допомогою механізмів публічних дискусій, вільної преси і т. ін.).

Відповідно, *будь-яка* альтернатива цьому політичному проекту розглядалася як реставрація (явна чи прихована) радянської моделі державності.

Такі уявлення дістали вираження в значно поширеному в 1990-ті роки концепті *перехідного періоду*, який передбачав, що всі держави, які входили до складу СРСР чи країн «соціалістичної співдружності», проходять етап від тоталітарного соціалізму до «демократії», внаслідок чого вони отримали назву «посткомуністичних»¹. Неважко помітити, що цей концепт *структурно* мало чим відрізнявся від інших концептів «перехідних періодів» у рамках еволюціоністських уявлень про суспільний розвиток (тобто цей «перехід» здійснюється завжди від «поганого» до «доброго»), відомих нам з історії політичної думки. Наприклад, цей концепт близький до Марксових уявлень про соціалізм, що несе на собі водночас «родинні плями» попереднього капіталістичного способу виробництва (і відповідної йому соціальної інфраструктури «буржуазного суспільства») і риси майбутнього комуністичного суспільства. Обмежувальні концептуальні рамки уявлень про «перехідний період» зумовлювали існування в суспільній свідомості пострадянських

¹ Ми вважаємо термін «посткомуністичне суспільство» не зовсім коректним з наукової точки зору. Оскільки комуністичного суспільства не було, то не може бути посткомуністичного суспільства. Соціалістичні комуністичні суспільства, за схемою Леніна — Сталіна, були, тому існують постсоціалістичні суспільства.

держав лише двох можливих сценаріїв еволюції цієї перехідної «постсоціалістичної» державності — *сценарію реставраційного*, що передбачає повернення до авторитарної системи радянського типу (яскраві приклади такого типу «пострадянського авторитаризму» вітчизняні й західні політологи бачили в Білорусі та республіках Середньої Азії), і *сценарію модернізаційного*, відповідно до якого можна рухатися *тільки* в напрямі *ринкової економіки* і *правової держави* (ідеальним прикладом такої стратегії були держави Балтії).

Характерно, що в таких координатах за принципом «третього не дано» мислили не лише представники західної політології, а й «західники» держав СНД, зокрема — України і Росії. Наприклад, відомий російський правозахисник С. Ковальов ще 1998 року писав: «Вибір, що стоїть перед Росією, гранично ясний: або ми виберемося на дорогу права — магістральну дорогу розвитку людства, або знову застрягнемо у візантійсько-ординському державному болоті»². А не менш відомий неоліберал Є.Байдар, творець «економічного дива» російської приватизації, у не менш знаковій статті «Вибір», підкреслюючи альтернативність і «перехідність» тодішньої «постсоціалістичної» Росії, закликав: «Необхідно вийняти з живого тіла країни сталеву скалку (образ, що замінив «родинні плями» Маркса. — Авт.) старої системи»³.

Болісно важкі соціальні процеси 1990-х років як на території держав колишнього СРСР (поява «дикого капіталізму», формування кримінальної, корумпованої чиновницько-олігархічної соціально-економічної системи, катастрофічний розрив між майновим статусом «багатих» і пауперизованою масою іншого населення, що підсилював розчарування в «демократії», перевага в суспільних настроях втоми та соціальної індиферентності), так і в усьому світі (закріплення колоніального статусу країн «Третього Світу», панування соціал-дарвіністських моделей у взаєминах сильних і слабких держав, культ Сили в геополітиці, стратегія «нового світового порядку», заснована на цьому культі, корозія традиційного для Заходу «громадянського суспільства», посилення державного втручання і контролю над приватним життям індивіда у країнах «західної демократії») поставили під сумнів простеньку ідеологічну схему протиставлення «євразійського» Тоталітаризму і «західної» Демократії. Ці процеси продемонстрували крах «ліберально-ринкової утопії» на пострадянському просторі, яку спіткала та сама доля, що й утопію організаційно-розподільчу, експеримент з впровадження якої розпочався кількома десятиліттями раніше. Як і тоді, суспільні перетворення супроводжувалися вкрай суперечливими процесами в суспільстві, і конверсія «командно-адміністративної системи» в певний різновид ринкової економіки та демократії парламентського типу не сприяла очікуваному утопічному свідомістю «встановленню загального щастя».

Утопічна основа російських (а слідом за ними — й українських) «лібералізаційних» експериментів полягала в наївній вірі у можливість їх прове-

² Ковальов С. Права человека как национальная идея // Известия. — 1998, 15 апреля.

³ Байдар Е. Выбор // Соч. в 2-х т. - Т.1. - М., 1997. - С. 168.

ОСВІТА В КОНТЕКСТАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

дення за допомогою «більшовицьких» технологій, аналогічних сталінським проектам «індустріалізації» та «колективізації». Про ці релікти «організаційної» утопії у мисленні пострадянських ліберальних демократів неодноразово писали вітчизняні та західні аналітики, зокрема Д. Саттер, автор книги «Пітьма на світанку. Становлення російської кримінальної держави». В інтерв'ю газеті «Совершенно секретно» він охарактеризував зазначений утопічний аспект у такий спосіб: «Будучи теоретично радикальними опонентами комуністичної системи, вони (ліберальні реформатори. — Авт.) насправді засвоїли багато філософських основ комунізму. Вони винесли з радянської епохи й бездумно застосували принцип економічного детермінізму, який говорить: економічний базис визначає характер політичної та моральної «надбудови» суспільства. Вони просто перевернули з ніг на голову постулати марксизму. Вони вважали: коли Маркс говорить, що треба знищити приватну власність, аби досягти комуністичної утопії, то все, що ми маємо зробити, це відновити приватну власність, і настане утопія капіталістична. А «надбудова», мовляв, виросте сама собою з правильних економічних відносин»⁴.

Ліберально-ринковий радикалізм реформ Гайдара-Чубайса, утопічна їх «підкладка» змушують замислитися над питанням: «Чи справді причина «ліберальних перегинів» у мисленні ліберальних реформаторів криється в місцевих, «пострадянських» умовах і рудиментах марксизму в їхній свідомості, і чи не несе ліберальний проект у собі агресивної нетерпимості утопічного дискурсу?» Правомірність такого питання виникає вже хоча б тому, що рецепти, згідно з якими здійснювалися реформи, створювалися не тільки в середовищі місцевих пострадянських лібералів, а й активно пропонувалися західними (особливо американськими) теоретиками. Так, американський теоретик Джеффри Сакс підкреслював необхідність вирішення одночасно трьох проблем економічної та соціально-політичної трансформації Росії: переходу від диктатури до демократії, від імперії до нації та від економічного розвалу «до оздоровлення і зростання»⁵. У визнанні організаційної узгодженості у вирішенні всіх трьох проблем та залежності їх одна від одної; у положеннях, що Росія зможе процвітати у своїх перетвореннях, тільки коли триматиметься курсу «фундаментальних реформ»⁶, що «невидима рука ринку» виступить єдиною можливим регулятором економічного виробництва, що курс реформ передбачає «стабілізацію, приватизацію, лібералізацію»⁷ — в усіх цих пунктах упровадження «ліберальної ідеї» в російську соціальну практику американський теоретик спирався на ті самі утопічні передумови, що й російські реформатори. Йдеться про обмеженість у термінах і похідної від неї необхідності

⁴ Це інтерв'ю під назвою «Чисто конкретная Россия» передрукувала газета «Кримська світлиця» від 21 листопада 2003 р.

⁵ Сакс Дж. Рыночная экономика и Россия. — М., 1994. — С. 7.

⁶ Там само. — С. 11.

⁷ Там само. — С. 293.

ліберального «бліцкригу» з боку правлячої еліти, що дістали вираження в концепції «шокової терапії».

Визнання утопічної основи ліберального проекту ставить нас перед необхідністю вийти за рамки сформованого традиційного протиставлення «тоталітаризм/ліберальна демократія» і розглянути проблему політичного ідеалу сучасної України в більш широкому теоретичному контексті. Йдеться про поширення критичного аналізу на ті положення ліберального проекту, що мають вигляд об'єктивних самоочевидних істин і демонструють те, що згадані положення насправді є прихованими ідеологічно-оцінними судженнями, які виконують пропагандистську функцію стосовно внутрішньої та зовнішньої політики конкретних держав (зокрема, США). Для розуміння причин переродження лібералізму в пропагандистський дискурс неолібералізму, що у своєму «застосовуванні» призводить до антигуманних результатів саме стосовно індивіда, альфи та омеги класичного ліберального проекту, слід розглянути його в контексті загальної кризи західних політичних цінностей в епоху глобалізму.

У наш час термін «глобалізація» став таким часто вживаним, таким «журналістським», що користуватися ним у політичній теорії і застосовувати в аналізі сучасної політичної ситуації вже майже непристойно. Незалежно від того, чи ця горезвісна «глобалізація» є якісно новим феноменом, який змінює всі форми та норми взаємодії держав на міжнародній арені, чи вона є продуктом журналістського перебільшення, черговим зручним міфом ЗМІ, «винахід» цього терміна був реакцією на якісь серйозні зрушення у звичному економічному механізмі західної цивілізації. І хоча цей термін у принципі є так само міфічним, як і терміни на кшталт «експлуатації» або «конкуренції», ми не можемо відмахнутися від того, що він уже включений у сучасну свідомість як цінність (або антицінність) і виходить за межі суто економічних відносин.

У своєму загальногуманітарному вимірі «глобалізація» є новою редакцією соціал-дарвіністського міфу, ідеології права сильного, протиставленого ідеям солідарності, взаємодопомоги, державного протекціонізму стосовно будь-яких соціально незахищених шарів населення (або цілих народів і континентів), апологією гоббсівського «природного стану» війни всіх проти всіх. При цьому посилення на «об'єктивний характер» відносин боротьби і конкуренції позбавляє будь-якого вибору моральної оцінки багатьох звичних дій у ситуаціях розподілу, доволі далекого від справедливого.

У рамках такої свідомості проблема Справедливості знімається зовсім. Тому *«глобалізація» як феномен свідомості*, що побічно вказує на якісь економічні реалії, тут цікавить нас лише у світлі проблеми *політичного ідеалу справедливості*, — як *спалах епідемії, що несе атрофію моральної свідомості у глобальному масштабі, відродження культу сили та насильства і не спирається на жодний закон*. (Той факт, що Україна позиціонована міжнародним співтовариством як держава «Третього Світу», включена до «силової

ОСВІТА В КОНТЕКСТАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

лінії» цього кризового за своєю основою процесу, вказує на важливість його вивчення в контексті проблеми політичного ідеалу).

З огляду на сказане, слід ще раз наголосити на тому, що феномен «глобалізації» не зводиться до економічного процесу. Глобалізація — це радше, соціальний *симптом*, щось на *стику* економіки й ідеології, що народжує неоліберальну стратегію в політиці розподілу. Тому слідом за більшістю дослідників її можна розуміти як новий виток емансипації капіталістичної економіки від політики та моралі, модель «капіталізму без берегів», що на новому технологічному рівні відтворює ситуацію ХІХ століття. Неоліберальна міфологія, яка ідеологічно «обслуговує» та виправдовує цей процес, ґрунтується на трьох основних слоганах: Дерегуляція, Приватизація, Лібералізація. Більшість аналітиків виокремлюють наступні аспекти глобалізації, що мають безпосереднє відношення до проблеми соціальної справедливості:

У сфері економіки:

1) Перехід від індустріального суспільства, що спирається на переважно товарів, призначених для споживання, і характеризується перевагою агропромислового комплексу, до суспільства постіндустріального (де перевага переходить до виробництва послуг) і суспільства інформаційного. В останньому традиційну технологічну структуру замінює структура знання. Внаслідок чого основним «товаром» виступають знання, вміння, навички, тобто все, що дістало назву «людський капітал».

2) «Фінансолізація» економіки, пріоритет виробництва фінансових «продуктів» над виробництвом товарів.

3) Панування транснаціональних економічних об'єднань над національними економіками, внаслідок якого має місце обмеження можливості втручання національних урядів в економічні процеси (факт, що породжує ідеологеми *гнучкості*, *дерегуляції* та *лібералізації*). Власне Держава за цих умов перетворюється в макрорішення, де діють імперативи маркетингу та гнучкості.

4) Гіперконкуренція, за якої основна стратегія «виробництва» полягає не в задоволенні потреб потенційного споживача, а в перемозі над можливими конкурентами, що передбачає використання ідеологем *гнучкості*, *динамізму*, *мобільності* у новому контексті, в якому ідея короткостроковості та «швидкого тактичного реагування» витісняє стратегію довгострокового планування, характерного для індустріального суспільства.

У соціальній сфері:

1) денонсування досягнень «Держави Загального Добробуту» (Welfare State), спалах у розвинених країнах соціальних хвороб, характерних для ХІХ століття: зниження рівня реальної заробітної платні, збільшення безробіття, скорочення державних асигнувань на соціальні потреби.

2) посилення нерівності між «багатими» і «бідними», або, як зазначають деякі публіцисти і вчені, — «між вершиною піраміди і її основою» (Дарендорф).

3) декласування найслабкіших соціальних шарів, збільшення люмпен-пролетарського шару, що підсилює загальну тенденцію до соціальної дезінтеграції.

У політичній сфері:

1) «обмеження цивільних прав і свобод та участі в політиці» (Дарендорф) як природного наслідку загального соціального нездоров'я.

2) падіння престижу соціальної свободи в умовах відсутності гарантії нормального людського існування, що народжує (особливо в малозабезпечених соціальних верствах) звабний образ авторитаризму, деструктивні тенденції соціальної поведінки аж до тероризму як перекрученої, але зрозумілої реакції соціальних люмпенів на посилення соціальної несправедливості.

3) відсутність механізмів конструктивної соціальної допомоги малозабезпеченим і соціально маргіналізованим верствам і групам.

У сфері загальнолюдських цінностей, ідеологій, моралі:

1) створення на основі факту гіперконкуренції ідеології та міфології *конкурентоспроможності*, що стала, за висловом католицького мислителя Рикардо Петреллі, «новим священним культом». У цій ідеології, що бере свій початок від філософських постулатів Гоббса, соціал-дарвіністів, частково Ніцше, логіка й етика *війни* є нормою життя, нормою взаємин не тільки у сфері економіки, а й у сфері політики, міждержавних відносин.

2) поділ світового співтовариства на «переможців» (розвинені держави) і «переможених» (країни «Третього Світу») в економічній війні. Країни-переможці замість принципів солідарності і допомоги практикують принцип *відлучення* «переможеного» від розподільних схем згідно із "принципом рівності". У розряд «відлучених» потрапляють конкретні люди, які ведуть маргінальне існування, соціальні групи, регіони, країни і навіть цілі континенти, як, наприклад, Африка. Відповідно до стародавнього «права переможця», переможений втрачає право бути суб'єктом рівноправної і взаємовигідної Угоди. Він може лише платити данину або контрибуцію, і його можуть піддавати лише подальшому пограбуванню. Це стародавнє «право» разом з ідеологією війни знов узяло гору у світовому масштабі в новому типі колоніалізму, за якого з «переможених» країн без будь-якої компенсації викачуються всі можливі ресурси — від сировини до мозків. Очевидно, що таке архаїчне «право» витісняє право у звичному для нас розумінні цього слова, закріплює несправедливість у світовому масштабі (зазначені тенденції, мов у краплі води, відбилися у феномені «Іраку», де «глобальна політична дія» невіддільна від «права сильного», «етики війни» і сплеску неоколоніальної ідеології).

Порівнюючи основні тенденції «глобалізації» (де термін «глобальний» поширюється не тільки на економічну сферу, а й безпосередньо стосується *експорту несправедливості* у всесвітньому масштабі) з процесами, що відбуваються на території постсоціалістичних держав СНД, можна побачити, що риси структурної подібності і подібності в ідеологічному цинізмі, що узаконює цю несправедливість і безконтрольність, не викликають жодних

ОСВІТА В КОНТЕКСТАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

сумнівів. Коли сучасні аналітики говорять про емансипацію економіки від політики, про нездатність національних держав контролювати фінансові потоки, вони фактично стверджують, що транснаціональна економіка є аналогом економіки *тіньової*, яка домінує в постсоціалістичних державах. Відзначаючи той факт, що держава стає макропідприємством, вони знаходять відповідність цьому в постсоціалістичній практиці конверсії Грошей і Влади, системі «олігархократії», що з неї випливає. Зазначений факт *відлучення* та дискримінації соціальних груп, верств, регіонів, держав, факт віднесення касті переможців (касти керівників, жерців нового порядку та священного культу ідеології сили і конкурентоспроможності) до «переможених» в економічній війні, як відносин *Метрополії до Колонії*, — чи не знаходить це відповідності в тому, що для багатьох постсоціалістичних держав на території колишнього СНД (не будемо називати ці держави) все суспільство являє собою не що інше як колонію? (Той факт, що в Україні такі тенденції не домінують й у ній вдалося зберегти основу конституційного правління та демократії, не означає, що таких тенденцій не існує і що при нагоді вони не зможуть узяти гору).

Повертаючись від загальних міркувань про глобалізацію до сфери власне політики і, відповідно, до проблеми політичного ідеалу, зафіксуємо факт взаємозв'язку глобалізаційних процесів з посиленням ролі Держави та її «регламентованої» функції. Як відомо, з початку 1960-х років західне суспільство почало набувати рис суспільства «надспоживання», де індивід виступав не так свідомим автономним громадянином, як масовим споживачем, а Держава (що дістала назву «соціальної держави») перетворилася на основного суспільного Контролера розподілу матеріальних благ. Відповідно міняються призначення традиційних інститутів влади. Представницька демократія набуває рис, до болю знайомих нам із нашого повсякденного досвіду, коли політичні партії представляють не інтереси своїх виборців, а *власні інтереси*, коли зникає вільна журналістика у класичному розумінні, поступаючись місцем сучасним ЗМІ, а «суспільна думка» приватних індивідів-споживачів виявляється цілком контрольованою та маніпульованою сучасними інформаційними і політичними технологіями.

Те, що в сучасному західному суспільстві влада дедалі більше монополізується, що західні парламенти дедалі більше починають уподібнюватися до постсоціалістичних парламентів початку 1990-х років, відзначали не тільки «ліві» критики, а й такі апологети західної демократії, як ліберал Ф.А.Хайек. Останній змушений був не без гіркоти констатувати зміни природи демократичної політичної системи порівняно з ідеалами соціальної справедливості, відповідно до яких ця система задумувалася й удосконалювалася. «Розчарування в демократії росте» — така назва одного з параграфів книги «Суспільство вільних», і ця назва могла б служити епіграфом до всієї книги. Хайек, який захищає демократію як Ідеал, що дає змогу обмежувати посилення влади, критикує сучасну західну демократію за те, що вона призводить до «необмеженої влади». «Переконання, — пише він, — що

Микола Михальченко, Григорій Дашутін. Глобалізація як перехід...

демократична процедура дасть можливість відмовитися від усіх інших обмежень, які стримують державну владу, виявилось *трагічною ілюзією*. Передбачалося, що з роллю традиційних обмежень успішно впорається «контроль над урядом» з боку демократичним шляхом обраних законодавчих зборів. Це припущення не виправдалося. В дійсності необхідність створення *організованої більшості* для підтримки інтересів окремих груп обертається новим *джерелом свавілля й упередженості* і веде до результатів, несумісних із моральними принципами самої більшості» (Виділення наше. — Авт). З наведеного уривку видно, що англійський ліберал, лауреат Нобелівської премії окреслює ситуацію, подібну до ситуації, яка має місце у парламентах постсоціалістичних держав. Крім збільшення неконтрольованості влади, Хайек констатує й інші наслідки, що випливають з такого роду «тоталітарної демократії» або «демократичної тиранії»: лобювання приватних інтересів замість дотримання «спільного інтересу», неминуче зростання корупції, зваблення конкретних соціальних груп електорату шляхом обіцянок (найчастіше нездійсненних у принципі) задовольнити саме їхні інтереси (звідки випливають фаворитизм, «угода на користь одних виборців за рахунок нехтування інтересами інших», перемога принципу привілеїв над принципом рівності). У результаті, замість передбачуваного форуму для автономного представництва різних соціальних груп, цей форум перетворюється на арену суперництва різних угруповань, кланів, груп тиску, клік тощо. Стосовно такої небажаної трансформації Хайек пише: «Дотепер ми говорили про те, що найбільш поширені нині форми демократії схильні вдаватися до підкупу виборців, за своїми інтересами завжди розбитих на групи, об'єднуючи блага тим або іншим із цих груп. Не брався до уваги чинник, що багаторазово підсилює вплив деяких груп (а, отже, й інтересів, що стоять за ними): здатність невеликих *груп об'єднуватися* в організовані блоки тиску. Цей процес веде до виникнення політичних партій, що складаються не на основі якихось принципів, а лише як *коаліції організованих інтересів*, де блоки тиску, що показали здатність до більш ефективної організації, домінують над невеликими групами, які з тієї або іншої причини не зуміли так само ефективно організуватися. Посилений вплив груп, що згуртувалися, ще більше спотворює *картину розподілу* благ, тобто ще менше відповідає запитам будь-якого мислимого принципу рівності. У наслідку виникає становище, при якому доходи в основному *розподіляє політична влада*. Так звана політика доходів, що її тепер захищають як засіб боротьби з інфляцією, насправді надихається *дивовижною ідеєю* про те, що всіма доходами в суспільстві вільні розпоряджатися ті, хто перебуває при владі» (Виділення наше. — Авт).

Таким чином ми дійдемо висновку, що проблема соціальної справедливості в західних цивілізаціях в епоху глобалізму й у політичному аспекті також доволі далека від вирішення. Замість класичної ідеї представницького управління та контролю громадянського суспільства над державою ми бачимо організоване панування держави над громадянським суспільством,

ОСВІТА В КОНТЕКСТАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

сформовану політичну еліту як касту професійних керівників, фактичне відлучення громадян від участі в управлінні і прийнятті рішень щодо розподілу доходів. Потужність засобів, за допомогою яких досягаються цілі соціального управління, якісно новий рівень управління, за якого завдяки новітнім технологіям здійснюється вплив не тільки на свідомість, а й на сферу несвідомого, передбачає, врешті-решт, перетворення класичних європейських, у минулому «автономних суб'єктів», на маніпульованих соціальних гомункулусів.

Николай Михальченко, Григорий Дашутин. Глобализация как переход от традиционных украинских политических ценностей к общемировым: мера необходимости для Украины

В статье рассматриваются особенности переходных процессов в странах СНГ в контексте глобализации. Показана утопическая основа либерального проекта их развития. «Глобализация» определяется как новая редакция социал-дарвинистского мифа. На основе сравнения основных тенденций «глобализации» с процессами, которые происходят на территориях постсоциалистических государств, показано сходство многих явлений, в том числе и в идеологическом цинизме. Неолиберальная мифология, которая идеологически «обслуживает» и оправдывает этот процесс, основывается на трех основных слоганах: Дeregуляция, Приватизация, Либерализация. Рассмотрены аспекты глобализации, имеющие непосредственное отношение к проблеме социальной справедливости в политической, социальной, этической и экономической сферах.

Mykola Mikhalychenko, Grygoriy Dashutin. Globalization as Transition from Traditional Ukrainian Political Values to Worldwide Ones: Measure of Necessity for Ukraine

The peculiarities of transitional processes in the former soviet countries are examined in the context of globalization in the given paper. The Utopian base of liberal project of their development is shown. «Globalization* is determined as a new version of social and Darwinian myth. There are many similarities, including ideological cynicism, between the main globalization tendencies and the processes, which take place in post-soviet countries. Neo-liberal mythology, which 'supplies' this process ideologically, is based upon three main positions: Deregulation, Privatization and Liberalization. Authors research some aspects of globalization, concerning to the problems of social justice in political, social, ethical and economical spheres.